
KNOTWILGEN

FRAGMENTEN VAN EEN VROUWENLEVEN

DOOR

GERA KRAAN—VAN DEN BURG

Donker ligt de Rooie Laan in 't strakke, klamme grijs van den mistigen winteravond. Bij twee-en-drie tegelijk duiken de hooge iepen-stammen op uit de taaie modder en wijzen den weg naar de rivier: daàr, waar aan 't eind van de allee zich een wazige lichtpoort welft boven de Ilmensche brug.

Drie petroleum-lantaarns, rood-en-groene pinkelaars in 't zwarte water, bengelen er achter den mist, als sterretjes die uit de wolken kwamen vallen en halverwegen tegen een paal trillend bleven hangen. Een belletje klingelt van dichterbij; 't rimpelende water doudijnt tegen den oever en rechtstandig rijst een zeile-vlak.

Uit het bruggehuis valt een schichtige lichtstreep, waarin een jongen en een vrouw naar buiten draven. Klossend gaan zijn klompen over 't hout, als haar uitgelopen pantoffels nog klepperen langs de bestrating, in 't haastig gaan naar den ketting, waarvan de schalmen door een ruk van haar knoestige hand aan 't zingen worden gezet bij 't stijgen van het donkere vierkant.

Kleine zilverstukjes tikkelen; een enkel woord zakt weg; dan schuiven twee vlakken over elkaar en verglijdt het zeil in de nachtelijke Ilm. Wéér rammelen de kettingen; bonzend ontmoeten de

vloeren elkaar: het gekerfde dak ligt weer beschuttend over 't water en de lampjes blinkeren als voorheen.

Twee mannen hebben staan wachten en gaan nu over de brug.

„We moeten eerst maar naar Ilmzigt gaan, bij Janus van Dalen,” zegt met radde stem de kleinste en haalt met nerveuse bewegingen van z'n rechterhand zijn jaskraag wat dichters aan den hals.

„Da's goed, Koning! Hierheen dan maar!” De magere langzame boer knoopt onder 't praten de grijs-zijden das met zwarte nulletjes wat stijver en haalet tusschen neus en keel.

„Da's wel goed!” herhaalt hij met nadruk, „'t is tegenswoordig bij je neef de wereld in huis, hé?”

„Och, Zwarteweg,” — er volgen een paar rukjes — „dat moet je nog niet zoo dadelijk zeggen! Janus blijft d'r dezelfde onder, al gaat het 'm goed in 't natuurlijke. En of t-ie nou een vulkachel en een piano en fluweelen glaze-kléeën koopt . . . as-t-ie z'n hart d'r maar niet op zet, hé?”

„Koninkje, Koninkje, wat spreek jij je familie voor!”

Opzij lonkend naar den dorps-winkelier denkt hij: „Je hebt zeker een paar goeie centen aan die mooie spullen verdiend!” Maar hij zégt: „Allemaal wereldgelijkvormigheid! En nou we d'r als ouderlingen aan huis komen, acht ik het mijn plicht, Van Dalen d'r op te wijzen!”

„Maar broederlijk, hoor Zwarteweg!”

„En dat zal 'k 'm ook zeggen: hij loopt zoo weg met dien Kuyper, maar die moet anders óók niks van piano's hebben; die heeft laatst in de Heraut geschreven, dat ze niet pasten in een Christelijk gezin!”

„Kan wel wezen, maar bij jonge harten hoort een beetje muziek!”

„Muziek? Bij de piano gaan de beenen van den vloer . . . en praat jij dat maar goed!”

„We moeten geen verwijdering stichten tusschen broeders, Zwarteweg! We kunnen mekaar hier niet missen . . . maar daar zijn we d'r!”

„Broeders, broeders,” mompelde de boer nog na, met het oude haal-geluid.

Ilmzigt, het huis met de houtwerf lagen aan 't eind van het dorp, op den rechter rivieroever. In den onregelmatigen, vaak-verbouwden

voorgevel stōnd alleen de eikenhouten deur met briefpaneelen onder de breede toog als een monument van oude volkskracht.

De bel galmde door de marmeren gang met passenden klank; in de huiskamer van Ilmzigt keek ieder van z'n bezigheden op.

Janus van Dalen nam de pijp uit z'n mond en legde 't nummer van de Standaard, waarin hij las, op tafel. Zijn vrouw tilde de geel zijden strook van de groote bronzen petroleumlamp op en draaide de vlam wat hooger; Suffrida, het schoolkind, keek op van haar leerboeken en Leendertje de meid ging opendoen.

„Huisbezoek!” kwam ze zeggen met gedempte stem.

„Wie zijn 't?” vroeg Van Dalen.

„Koning en Zwarteweg, meneer!”

„Laat ze binnen komen! Omschikken, Suffrida!”

Van Dalen ging staan om 't bezoek te ontvangen, z'n oudste dochter kroop met een boek onder 't cylinderbureau, Suffrida schoof opzij en de ouderlingen kwamen binnen. Terwijl ze gingen zitten droegen juffrouw Van Dalen en Leendertje de wieg met kleinen Evert naar de andere kamer en Leendertje verdween naar de keuken. Suffrida probeerde haar lessen te leren; de vingers in de ooren, herhaalde ze gedurig met druk-bewegende lippen de woorden uit het boek. Maar telkens als de langzame, monotone stem van Zwarteweg tot haar doordrong, werden haar aandacht en oogen naar hēm getrokken en moest ze luisteren.

Hij praatte over zichzelf, 'n taal die ze moeilijk begreep.

„Ja, dat was in drie-en-tachentig.... toen hēt de Heere mijn bekeerd. Dat was op een Zondagavond in den bessentijd en daar ben ik me achter de struiken neergevallen op m'n knieën....”

„Leeren, Ida!”

Ze kleurde, geschrokken van moeders stem en keek devoot in haar atlas.

„De Ilm ontstaat bij Monden uit de saamvloeiing van verschillende beekjes, waarvan de voornaamste zijn”: las ze in 't boek en ze repeteerde uit het hoofd: „De Ilm ontstaat..., achter de bessenstruiken.... och nee.... De Ilm ontstaat.... in '83....”

De aardrijkskunde-les zakte weg uit haar gedachten-cirkel en fēl hechtten zich in haar brein de woorden die ze zoo pas gehoord had.

Zwarteweg was bekeerd.... hij wist ook precies wanneer. „Ik ben geboren in 1888 en 't is nou 1897.... Maar in welk jaar ben ik bekeerd?” vroeg ze zich af. „Of nog heelemaal niet?”

Brokstukken uit preeken en gesprekken kwamen boven; ieder mensch moest bekeerd zijn om in den hemel te komen! Zou Aaltje van der Vaart, die pas in de Ilm verdronken was, geweten hebben of ze bekeerd was? Aaltje zei basterdvloeken en deed op school valsch met de penhouders: die was vast niet bekeerd! Hè, vreeselijk! De Roomschen geloofden aan 't vagevuur.... Suffrida hoopte maar dat het bestond, dan kon ze nog voor Aaltje bidden.

„De Ilm ontstaat....” groot rezen de letters voor haar wazige oogen. O ja, ze zat aardrijkskunde te leeren!

De Ilm ontstaat bij Monden uit de saamvloeiing van verschillende beekjes....” die kende zij nu wel. „Zij stroomt langs Ilmen (lieflijk dorp) en Broekerveen en mondt bij Ilmerhaven uit in de zee.”

De klok van achten maakte haar ijverig.

„Zijn de broeders al bezig met het beroepingswerk?” hoorde ze vader vragen.

Een dominee, een dominee met kinderen op Ilmen, dat zou leuk wezen! Gespannen wachtte ze 't antwoord. Zwarteweg keek naar Koning en Koning knikte naar Zwarteweg „zeg jij 't maar.”

„Nou,” kwam 't bedachtzaam, „we zijn op den kerkeraad wel zoowat tot een besluit gekomen!”

„We moesten hier maar een candidaat van de Vrije Universiteit beroepen!” vond Van Dalen.

„Och man, allemaal fabriekswerk! We hebben genåde noodig op den kansel, maar geen van buiten geleerde lesjes!” De flegmaticus was feller dan gewoonlijk.

„Da's te zeggen....” kwamen Koning's woorden al verzoenend tusschen beiden, „we ben' besloten om Ouwe Sardijntje hier te beroepen als oefenaar. Die zal den boel wel bij mekaar houden en dan is ieder tevreden!”

Zwarteweg keek omlaag en schoof met z'n voeten over den grond; Suffrida vond, dat hij er niet erg tevreden uitzag.

„Ida, 't is bedtijd! Netjes goeienacht zeggen!”

„Ja, moe!”

Morgen maar vroeg opstaan voor die les, dacht ze. Talmend sloeg ze haar boeken dicht en overlegde wat ze doen zou. Vader een zoen geven? Mocht dat, als ze zóó praatten? Zou Jan Zwarteweg z'n vader 's avonds óók 'n zoen geven? Bah, vieze knul!

„Jongens, Jan wil spinazie in z'n ooren zaaien!” had de meester van morgen op school gezegd en de heele klas had gelachen.

Wat opgemonterd ging Suffrida naar vader en raakte vluchtig zijn wang.

„Nacht, vader!”

Verstrooid draaide hij z'n gezicht naar haar, toen ze al weg was en bij Zwarteweg stond.

„Nacht, lieve kind!” mompelde vader verstrooid, z'n gedachten nog bij 't gesprek.

„Dag Zwarteweg!”

Twee scherpe, donkere oogen keken haar strak aan en haar hand werd vastgehouden.

O, nu kwam 't! Hij wou wat zéggen . . . !

„Dag kleine meid! Ben jij al met je zonden voor God gekomen?”

Haar onderlip trilde; ze rukte zich los.

„Dag-neef!” zei ze tegen Koning, met een hik tusschen de woorden in een laatste poging om zich goed te houden.

„Dag Ida!”

Nou hield die haar hand óók vast . . . hij lachte!

„Als de kindertjes maar vroeg den Heere Jezus magge liefhebben, hè?”

Met een slag, zoo hevig als ze maar durfde, gooide 't kind de kamerdeur achter zich dicht en liet de vreemde mannen wat verbouwereerd zitten.

Moeder trok een rimpel tusschen de oogen, draaide den nikkelen kop van de nieuwe vulkachel opzij en pookte in de kolen met meer lawaai dan noodig was.

Zwarteweg had het eerst zijn woorden paraat.

„Ze is een bietjie ries, de kleine meid! Wat zenuwachtig, hè?”

„Onze kinderen zijn niet gewend, zóó aangesproken te worden over de eeuwige dingen,” vergoelijkte Van Dalen stroef.

„We moeten ze d'r anders maar vroeg aan wennen om te hooren

dat ze als het veulen van een woudezel geboren zijn! Daar hebben ze meer aan voor d'r ziel dan aan muziek-maken!"

Kraaiepootjes van misnoegen trokken langs Van Dalen's oogen.

„Hebben ze dààr ook al weer bruggepraat van gemaakt? Ik laat mijn kinderen leeren, wat ik nuttig voor ze acht!"

„Je brengt ze d'r mee in de danshuizen, broeder Van Dalen! O, die grootschheid des levens hèt 'r al zoo menigeen ten val gebracht! Maar je bent nou gewaarschuwde, man!"

Van Dalen schudde zachtjes 't hoofd; Koning kuchte en zocht een verzoenend woord.

„Kinderen opvoeden is een moeilijk werk en wie met veel kinderen gezegend is, heeft veel gebed noodig. Zullen we ons bezoek nou maar eindigen? 't Is mijn beurt om te danken, geloof ik." Hij voegde de daad bij 't woord.

Tien minuten later vond Mien gelegenheid, onder 't bureau vandaan te kruipen en naar boven te gaan.

„Waar ben jij den heelen avond geweest?" vroeg moeder.

„Onder 't bureau zitten lezen! Tegen mij hebben ze lekker niks gezegd!" In triumpf proestte ze 't uit.

„Foei, foei! niet zóó over vrome menschen praten!" bestrafte vader, die terugkwam van de voordeur. „Een, twee, drie, naar boven!"

Uit het groote bed kwamen zachte snikken, die heviger werden, toen Mien de kaars aanstak en haar strikken losmaakte.

„Slaap je nog niet?" vroeg ze luchtig. „Je bent stom om aan tafel te blijven zitten! Waarom huil je?"

„Die nàre Zwarteweg ook altijd!" klonk 't benauwd onder hevig nokken.

„Kind, trek je d'r toch niks van aan! Die stijve menschen!"

„Ik trek me d'r niks van aan!"

En hortend verried ze ondanks zich zelf wat haar kindergeloof gestriemd had:

„Die nàre groote menschen doen altijd of je een hei een heiden bent! En je kan niks terug zeggen! Ik kan toch niet gaan zeggen dat ik den Heere Jezus wel" De rest dreef weg in haar tranen.